

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Білоцерківський національний аграрний університет
Словацький сільськогосподарський університет, м. Нітра
ДУ «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти»
Білоцерківський технологічно-економічний коледж
Козелецький коледж ветеринарної медицини
Компаніївський коледж ветеринарної медицини
Золотоніський коледж ветеринарної медицини
Олександрійський коледж
Бобринецький коледж ім. В. Порики
Тулчинський коледж ветеринарної медицини
Маслівський аграрний коледж ім. П.Х. Гаркавого

ПРОГРАМА

міжнародної науково-практичної конференції

АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА: ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ

**Інноваційні психолого-педагогічні та правові
засади аграрної науки в умовах
міжкультурної аграрної комунікації**

31 жовтня 2019 року

Біла Церква
2019

Редакційна колегія:

Даниленко А.С., академік НААН, д-р екон. наук, ректор університету, голова оргкомітету.

Варченко О.М., д-р екон. наук, професор, проректор з наукової та інноваційної діяльності, заступник голови оргкомітету.

Новак В.П., д-р біол. наук, професор, перший проректор.

Димань Т.М., д-р с.-г. наук, професор, проректор з освітньої, виховної та міжнародної діяльності.

Іщенко Т.Д., канд. пед. наук, директор ДУ "НМЦ вищої та фахової передвищої освіти".

Ровни П., професор, Словацький сільськогосподарський університет, м. Нітра.

Борщовецька В.Д., канд. пед. наук, декан факультету права та лінгвістики.

Мельник О.Г., канд. юрид. наук, координатор НТТМ ф-ту права та лінгвістики.

Вовкотруб Н.В., канд. вет. наук, доцент, начальник редакційно-видавничого відділу, відповідальний секретар.

Качан Л.М., канд. с.-г. наук, доцент, завідувача відділу аспірантури та докторантури.

Царенко Т.М., канд. вет. наук, доцент, начальник відділу наукової та інноваційної діяльності.

Зубченко В.В., канд. екон. наук, начальник навчально-методичного відділу моніторингу якості освіти та виховної роботи.

Олешко О.Г., канд. с.-г. наук, доцент, координатор НТТМ університету.

Секція 1: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ АГРАРНОЇ
НАУКИ В УМОВАХ АГРАРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 349.6

Обіюх Н.М., канд. юрид. наук, асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВА ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ПЕСТИЦИДАМИ ТА МІНЕРАЛЬНИМИ ДОБРИВАМИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Розглянуто окремі аспекти правового регулювання охорони земель від забруднення пестицидами та мінеральними добривами відповідно до вимог Європейського Союзу, визначено шляхи розвитку європейського законодавства у цій сфері та проаналізовано окремі досягнення у боротьбі з нітратним забрудненням в ЄС.

Ключові слова: деградація земель, Європейський Союз, забруднення земель, пестициди, мінеральні добрива.

Земельні ресурси є надзвичайно цінним природним ресурсом, як для народу, так і для держави в цілому. З розвитком механізації сільського господарства та під впливом інтенсивного землеробства земельні ресурси зазнають значного антропогенного навантаження, що спричиняє виснаження та забруднення ґрунтів, змінює природні властивості землі. В Україні склалась вкрай несприятлива ситуація щодо використання земель, особливо це стосується сільськогосподарських угідь.

В ході земельної реформи землі сільськогосподарського призначення було розпайовано та поступово передано у приватну власність. Це відбулось шляхом приватизації земель, яка розпочалась з 1999 року. Отримавши землю у приватну власність, громадяни набули право використовувати свою земельну ділянку і водночас обов'язок щодо раціонального використання земель. Однак, питання раціонального використання земель стосується не лише права власності на землю, але й права користування. Тому використання земельних ділянок на умовах оренди має здійснюватись із врахуванням принципу раціонального використання земель та відповідно до цільового призначення.

Але, як показує практика, в Україні досить часто орендарі, які використовують землю для отримання прибутку, нехтують нормами щодо раціонального використання та охорони земель.

В нашій державі до господарського використання залучено більше ніж 92% території. Рівень розораності території сягнув понад 54% (для порівняння у Європейських країнах він становить не більше 35%). В Україні великі площі займають землі, на які суттєво вплинули деградаційні процеси, з низькою продуктивністю та ті, які зазнали забруднення внаслідок господарської діяльності людини (в сукупності таких земель понад 1,1 млн. га), яким потрібна консервація [1]. Крім того, з кожним роком збільшується площа еродованих земель, особливо в південних регіонах України.

Основною причиною деградації земель є, насамперед, промислове забруднення земель, а також забруднення в результаті сільськогосподарської діяльності, зумовлене понаднормативним використанням добрив та пестицидів, порушенням правил сівозміни.

У країнах Європейського Союзу спостерігається схожа ситуація. Деградація ґрунтів є однією з основних екологічних проблем для багатьох європейських країн. Через

нераціональне використання земель та їх забруднення ґрунти на території ЄС перебувають під загрозою ерозії, забруднення, втрати органічних речовин та засолення. Вже у 2000 році Європейська Комісія визнала охорону ґрунтів як конкретний напрям політики ЄС та опублікувала «Стратегію з охорони ґрунтів» [2].

На даний час в Європейському Союзі основною причиною забруднення земель та ґрунтів є використання пестицидів та мінеральних добрив у сільському господарстві. Причому ця проблема стосується не тільки погіршення екологічного стану ґрунтів, а й поверхневих та підземних вод, що перебувають у тісному зв'язку із земельними ресурсами. Сільське господарство є основним джерелом викидів нітратів та фосфатів у водне середовище. Особливо вразливими до нітратного забруднення є підземні води, які забруднюються під час оброблення земельних угідь добривами та пестицидами.

Важливим досягненням ЄС є запровадження обмеження та поступового скорочення використання азотних добрив згідно вимог Директиви 2006/118/ЄС «Про захист ґрунтових вод від забруднення та виснаження». Дана Директива встановлює, що *«усі держави-члени ЄС повинні вживати заходи щодо обмеження викидів забруднюючих речовин в ґрунтові води, а також забезпечувати гарантії того, що ці викиди не призведуть до виснаження ґрунтових вод»* [3]. Передбачено, що гранично допустимою нормою забруднення ґрунтових вод є обсяг нітратів, який не перевищує 40 мг/л.

Останнім нововведенням є ухвалення Європейським Парламентом нового регламенту щодо обмеження використання деяких фосфатних добрив, які містять кадмій. Це стосується обмеження вмісту кадмію до 60 мг/кг з моменту введення в дію регламенту у 2022 році.

Метою такого запровадження стала необхідність заохочувати екологічно часті та інноваційні добрива у сільському господарстві. У Європейському Союзі пропонується збільшити виробництво й застосування органічних добрив, отриманих з перероблених відходів, щоб досягти цілей «циклічної економіки» та обмежити залежність від країн-експортерів фосфатів. За даними Єврокомісії, лише 5% органічних відходів переробляється та використовується як добриво. Однак поступове збільшення переробки відходів дозволить замінити до 30% неорганічних добрив [4].

Слід зазначити, що важливим інструментом, спрямованим на скорочення застосування хімічних добрив та пестицидів, є податки на пестициди. Даний вид платежів є досить обговорюваним інструментом у різних європейських країнах. Система податків за пестициди включає окрему плату за використання пестицидів, загальне оподаткування пестицидів (своєрідний ПДВ) та спеціальну плату за реєстрацію пестицидів. Так, плата за реєстрацію пестицидів існує у Великобританії, Німеччині та Швеції. ПДВ на пестициди діє у всіх країнах ЄС і коливається в межах 17-27%. Ці податки мають на меті досягти зменшення особливо небезпечних пестицидів та збільшення попиту на менш шкідливі пестициди [5]. Найбільш ефективною системою оподаткування пестицидів є «французька податкова схема», яка максимально відповідає принципу «забруднювач платить».

Отже, в сучасних умовах ведення сільського господарства використання пестицидів та мінеральних добрив створює надзвичайну загрозу для екологічної безпеки. Забруднення та виснаження ґрунтів є не лише українською, а й загальноєвропейською проблемою. Тому запровадження нових механізмів щодо обмеження та скорочення використання шкідливих пестицидів та хімічних добрив має регулюватися як на законодавчому, так і адміністративному рівні. Ефективними щодо поліпшення якості зе-

мельних ресурсів в Україні можуть бути такі способи, як введення заборони на небезпечні пестициди, відповідний контроль якості пестицидів, що використовуються у сільському господарстві, встановлення податкових платежів за використання пестицидів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Коробська А.О., Попрозман Н.В. Стан та тенденції використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення в контексті національної безпеки держави. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 11.
2. Andreas Kraemer, etc. EU Soil Protection Policy : Current Status and the Way Forward : Background Paper to the Conference “Vital Soil: the next step towards a European Soil Strategy” (18-19 November 2004, Netherlands) / https://www.ecologic.eu/sites/files/project/2013/1965_background_paper.pdf (дата звернення: 14.10.2019).
3. Directive 2006/118/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on the protection of groundwater against pollution and deterioration // <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/118/oj> (дата звернення: 14.10.2019).
4. The EU finally provides legal framework for organic and recycled fertilizers. EURACTIV webpage.
5. URL: <https://www.euractiv.com/section/agriculture-food/news/the-eu-finally-provides-legal-framework-for-organic-and-recycled-fertilisers/> (дата звернення: 14.10.2019).
6. Bocker Th., Finger R. European Pesticide Tax Schemes in Comparison: An Analysis of Experiences and Developments. Sustainability. 2016. Vol. 8 (Issue 378). DOI: 10.3390/su8040378

УДК 342

Литвин О.О. магістр 6 курсу

Бровко Н.І., науковий керівник , канд.юрид.наук

Білоцерківського національного аграрного університету

ПОЗАСУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ФЕРМЕРІВ ТА ПРИВАТНИХ ЗЕМЛЕВЛАСНИКІВ В УКРАЇНІ

В тезах розглянуто позасудовий захист прав фермерів та приватних землевласників в Україні. Встановлено право осіб на звернення за захистом порушеного права до державних органів та установ (за виключенням судових), що покликані захищати права людей та самозахист. Проте, як показує практичний досвід, така форма захисту прав лише починає розвиватись, та не є досить результативною, в порівнянні із судовим захистом.

Ключові слова: фермери, приватні землевласники, позасудовий захист, порушення прав, захист прав фермерів.

Щодо неюрисдикційної форми захисту прав фермерів, треба наперед сказати, що така форма захисту є мало дослідженою. Відомо, що вона передбачає дії в межах закону юридичних і фізичних осіб, які займаються фермерством щодо захисту права, які здійснюються ними самостійно шляхом самозахисту, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів.

Так, в ч. 3 ст. 55 Конституції України передбачено, що «кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [1]. А у ст. 101 Конституції України закріплено «Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини» [1]. Необхідно зазначити, що відповідно до чинного законодавства омбудсмен має право вносити в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, бере участь у підготовці доповідей з прав людини, які Україна подає в міжнародні організації. Таким чином, інститут Уповноваженого займає важливе місце в системі захисту прав людини та громадянина як на національному, так і міжнародному рівні.

Варто зазначити ще одну можливість особи, яка займається веденням фермерського господарства звернутись за захистом свого порушеного права. Зокрема, це право закріплено і на рівні Цивільного кодексу України у ч. 1 ст. 17 якого визначено, що «Президент України здійснює захист цивільних прав та інтересів у межах повноважень, визначених Конституцією України» [2]. Ч. 2 вказаної статті передбачено, що «у випадках, встановлених Конституцією України та законом, особа має право звернутися за захистом цивільного права та інтересу до органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування» [2]. Також ч. 3 цієї ж статті визначає, що «орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим або орган місцевого самоврядування здійснюють захист цивільних прав та інтересів у межах, на підставах та у спосіб, що встановлені Конституцією України та законом» [2].

Професор Рабінович П.М. наголошує на тому, що «Одним із найбільш доступних і тому поширених засобів захисту своїх прав є звернення зі скаргами, зауваженнями та пропозиціями до органів державної влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій, засобів масової інформації, посадових осіб відповідно до їх функціональних обов'язків» [3, с. 262]. Тобто, фермери та приватні землевласники крім Президента України та інших органів державної влади можуть звернутися за захистом своїх прав і свобод до інших органів - правоохоронних органів і прокуратури. Згідно ст. 5 Закону України «Про прокуратуру» прокурор чи його заступник здійснюють представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом [4].

Також, особи, які займаються фермерством у разі порушення їх прав можуть звертатися до Конституційного Суду України з метою офіційного тлумачення Конституції та законів України.

З кожним днем все більшого значення набуває можливість захисту своїх прав і свобод шляхом участі у відповідних об'єднаннях громадян, зокрема, у профспілках і різних громадських організаціях. Проте правозахисних організацій та установ, які захищають права фермерів в Україні та у світі небагато. Наприклад, громадянин нашої держави має змогу звернутися тільки до чотирьох: Комітету з прав людини, Комітету проти катувань, Європейського суду прав людини і Комітету із свободи асоціацій МОП, але лише з тих питань, що входять до їх компетенції.

Одним із суб'єктів, які можуть сприяти захисту прав фермерів в Україні є Асоціація фермерів та приватних землевласників України. Це орган, який створили самі фермери для свого захисту, для відстоювання своїх прав, вирішення фермерських проблем [5]. Проте Асоціація не представляє інтереси фермерів у суді та інших інстанціях. Формами діяльності Асоціації у захисті фермерів є: звернення, прес-конференції, заяви до Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засідання спіль-

них робочих груп з урядовцями, зустрічі з першими особами держави, масові мітинги, фермерські акції, пікетування Кабінету Міністрів України, Верховної Ради України.

Продовжуючи дослідження, варто звернути увагу на інститут медіації та його роль у відновленні порушених права фермерів, яка виступає альтернативним способом вирішення конфлікту без звернення до державних органів та установ. В Україні інститут медіації тільки починає розвиватися, проте без прийняття спеціального закону розвиток цього інституту гальмується. Ч. 4 ст. 55 Конституції України закріплює право кожного захищати свої права будь-якими не забороненими законом способами, а це дає підстави стверджувати, що в Україні є підґрунтя для впровадження інституту медіації [1].

Таким чином, як показує практика, найбільш поширеним способом захисту прав фермерів та приватних землевласників є судовий захист. Хоча на сьогоднішній день активно розвивається несудова форма захисту прав, виражена у зверненні до відповідних органів, установ та організацій. Вирішення багатьох проблем, що виникають при захисті прав, безпосередньо залежать від правильно обраної форми та способу захисту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс від 16 січня 2003 року
№ 435-IV Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356
3. Рабінович П.М. Права людини і громадянина: навч. посіб. Київ, 2004. 464 с.
4. Закон України «Про прокуратуру» № 1789-XII від 05.11.1991 р.
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1789-12/page>.
5. Асоціація фермерів та приватних землевласників <http://www.farmer.co.ua/ua/>

УДК 345. 25

НАСТІНА О.І., канд.юрид.наук,

Білоцерківський національний аграрний університет

ДО ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Робота присвячена аналізу правових механізмів запровадження ринку земель в Україні, аргументів щодо відкриття вільного ринку земель та корупційних ризиків

Ключові слова: земельна реформа, ринок земель, корупційні ризики

Земельна реформа є паралельно пов'язана з економічною реформою, та є важливою для формування повноцінного економічного ринку. Так, від часу старту земельної реформи і донині існують ризики при запровадженні вільного ринку земель – ринку обігу земель сільськогосподарського призначення та сталого розвитку сільського господарства.

Відзначають, що сільське господарство – одна з найперспективніших галузей економіки України і агросектор генерує приблизно 32% ВВП, створює робочі місця для мільйонів українців і тому 40% валютної виручки, яка надходить в країну, виробля-

ється саме в аграрному секторі; кваліфікована та недорога робоча сила створює конкурентні переваги порівняно з виробниками Європи [25].

Серед головних ризиків скасування мораторію вважаємо надмірну концентрацію земель в «одних руках», все цілий перехід земель до закордонного інвестора, зміна структури населення України і тому неконтрольована зміна інфраструктури ринкової економіки.

Найбільше противників скасування ринку земель турбує припущення того, що землі опиняться в руках монопольних товаровиробників. Однак ринок вільного обігу земель сільгосппризначення в Україні справді може стати потужним стимулятором розвитку агросектору і зростання добробуту селянства, однак це стане можливим лише у разі створення належних інституційних і організаційних передумов, які забезпечать вільний доступ до ринку землі всіх селянських домогосподарств, фермерських господарств та інших учасників ринку землі, а також у разі справедливої конкуренції.

Вважаємо, що боротися потрібно не з мораторієм, а з чинниками, які його спричиняють.

На даний час в Україні накопичено великий обсяг корупційних та тіньових земель, які після скасування мораторію вийдуть на ринок та сформуєть ціну землі на високому рівні. Наслідком чого стане активний продаж земельних паїв, які опиняться в руках олігархів та великих агрохолдингів. Однак недоліками цих інвестицій є виведення надприбутків, погіршення якості земель та зростання безробіття на селі. Значні площі земель сільськогосподарського призначення будуть скуповувати великі фінансові корпорації чи підприємства, з метою подальшої продажі за вищою ціною, що може призвести до інфляції.

Відмітимо, що варто пам'ятати й про корупційні ризики при запровадженні ринку обігу земель, якими можуть бути тінізація операцій з землею, збільшення власників сільськогосподарських земель, які не проживають у сільській місцевості та не займаються сільськогосподарським виробництвом; зниження капіталізації сільськогосподарського виробництва; гальмування створення сталого землекористування [2].

На наше переконання вільний ринок земель в Україні має бути запроваджений як найшвидше. Уникнення корупції на ринку купівлі – продажу земель сільськогосподарського призначення є найважливішим заведенням, і вирішити це питання допоможе створення прозорих ринкових механізмів відчуження земель, запровадження земельного банку, державне регулювання цін на особливо-цінні землі, монополія на відчуження окремих видів земель, припинення приватизації земель сільськогосподарського призначення у приватному секторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Новаковський Л.Я., Третяк А.М., Добряк Д.С. Земельна реформа і землеустрій в Україні. - Київ, 2001. - 151 с.
2. Чому українці бояться ринку сільгоспземель та чи виправдані ці побоювання? / Agravery від 19 січня 2017 р. – Електронний ресурс: режим доступу: agravery.com/uk/posts/show/comu-ukrainci-boatsa-rinku-silgospzemel-ta-ci-vipravadanici-pobouvanna.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ ЕФЕКТИВНОЇ БОРОТЬБИ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Анотація: дослідження присвячене проблемі неналежного поводження з відходами та пошукам шляхів створення сприятливих можливостей для розвитку місцевої економіки та заохочення зацікавлених сторін через посилення взаємозв'язку між круговою економікою та кліматом, сільським господарством та промисловістю в Україні

Ключові слова: побутові відходи, поводження з відходами, навколишнє середовище, сортування відходів, кругова економіка, юридична відповідальність

Неналежне поводження з відходами є однією з найважливіших екологічних, економічних та соціальних проблем, що перешкоджає належному розвитку суспільства на місцевому та державному рівні. Не викликає сумніву, що накопичення небезпечних відходів призводить до поступової зміни належного якісного складу ґрунтів, що, безперечно, впливає на їх родючість [1, 232с.]. Такі проблеми викликані складним фінансово-економічним станом житлово-комунальної галузі, малою платою за поводження з твердими побутовими відходами та обмеженими можливостями місцевих бюджетів, а через недостатній контроль скорочуються обсяги твердих побутових відходів, які звозяться на організовані полігони. Нажаль, все більше з'являється стихійних, несанкціонованих звалищ, переважно у лісосмугах, приміських та незайнятих територіях в межах міст. Тому, переконані, що одним з ключових завдань у сфері поводження з відходами є, все ж, зменшення площі забруднених земель, утворення яких обумовлено функціонуванням такої території.

У Європейському Союзі вже давно зрозуміли, що важливим є створення сприятливих можливостей для розвитку місцевої економіки та заохочення зацікавлених сторін через посилення взаємозв'язку між круговою економікою та кліматом, сільським господарством та промисловістю що, безперечно, принесе користь для довкілля та знизить кількість викидів, парникових газів. Нажаль, змушені констатувати, що поки Україна відстає від розвинених європейських країн в досвіді поводження з відходами. Підтвердженням цього є той факт, що загальне щорічне накопичення відходів перевищує відповідні сукупні показники країн Західної Європи, з таким же населенням, близько 3-3,5 рази [2]. Та після підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом з'явилися норми, які дають надію на подальше ефективне співробітництво у цій сфері, адже вони зосереджені на збереженні, захисті, поліпшенні та відтворенні якості навколишнього середовища та кращого забезпечення охорони здоров'я громадян [3]. Співробітництво є цілком реальним, оскільки зміст Угоди передбачає управління охороною навколишнього середовища та подібні питання, зокрема, освіту та навчання, доступ до екологічної інформації та процеси прийняття рішень. Різниця між Україною та Європою не стосується об'ємів побутових відходів, мова йде про відсутність належних засобів їх поводження, зокрема, роздільного збору відходів та його правильної переробки.

Згідно з європейськими стандартами, відходи, що підлягають вторинній переробці, слід направляти до відповідних компаній, безпечні відходи слід вивозити на полігони твердих побутових відходів, а небезпечні відходи мають бути нейтралізовані належним, чітко визначеним чином, а біорозкладані відходи не повинні бути депоновані на звичайних звалищах (норма Директиви ЄС 1999/3) [4]. Нажаль, діючий Закон України «Про відходи» [5] не містить переліку і послідовності операцій зі сміттям, тому його необхідно оновити та деталізувати, відповідно до європейських стандартів поводження з відходами. Тому, система поводження з відходами в Україні має бути значно покращена, щоб відповідати європейським стандартам. Не дивлячись на те, що в рамках Угоди про Асоціацію України з ЄС [3] на нашу державу накладаються певні зобов'язання в сфері охорони навколишнього середовища, ми маємо керуватися останніми змінами і тенденціями європейського законодавства, враховуючи, в першу чергу, їхні реальні можливості впровадження.

Враховуючи сказане вище, ми переконані, що в українському законодавстві варто якнайшвидше здійснити роботу щодо консолідації норм, які б, нарешті, зобов'язали громадян та підприємства державного і приватного сектору належно сортувати відходи. Не забувати й про реалізацію положень, які визначають пріоритетність переробки відходів над їх утилізацією. Результати досліджень підтверджують можливість вирішення проблеми відходів шляхом саме належної переробки. Немає сумніву, що роздільний збір відходів - це важливий та необхідний крок у вирішенні проблеми хаотичного накопичення сміття на полігонах в Україні. Тому потрібні як державні фінансові стимули для впровадження нових ефективних технологій, так і розробка системи юридичної відповідальності за неналежне поводження з побутовими відходами в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мельник О.Г. Європейський досвід утилізації сміття як необхідна інновація в управлінні відходами в Україні. збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України» (16 травня 2019 р., Київ. – С.232-234
2. Беззуб, І. Правове регулювання поводження з небезпечними побутовими відходами в Україні ИЛІ: Їпр. Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL: <http://nbuviar.gov.ua/index.php>.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в редакції від 30.11.2015 р. [електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/984_011/page
4. Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste. *Official Journal L 182* , 16/07/1999 P. 0001 – 0019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A31999L0031>
5. Про відходи: Закон України № 187/98-ВР від 05.03.1998. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 36-37, ст.242 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/187/98-%D0%B2%D1%80> (09.05.2019)

УДК: 631.15

І.І. ЄФРЕМОВА, канд. юрид наук

Білоцерківського національного аграрного університету

e-mail: efrem.irina@gmail.com

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТЕХНІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» визначає технічне регулювання – як правове регулювання відносин у сфері визначення та виконання обов’язкових вимог до характеристик продукції або пов’язаних з ними процесів та методів виробництва, а також перевірки їх додержання шляхом оцінки відповідності та/або державного ринкового нагляду і контролю нехарчової продукції чи інших видів державного нагляду (контролю) [2, ст. 1].

Підписавши угоду про асоціацію між Україною та ЄС, наша держава встала на шлях інтеграційних процесів, які спрямовані на стирання перешкод щодо вільного переміщення товарів, капіталу, інформації та людей не лише на ринки Європи, а і, в умовах світової глобалізації, на міжнародні ринки. Особливо це стосується аграрного сектору економіки України, оскільки виробництво сільськогосподарської продукції, її якість, забезпечуючи ефективну діяльність людини, тим самим, визначає матеріальний добробут громадян, соціальну і політичну стабільність суспільства.

Розвиток науково-технічного прогресу зумовлює постійне вдосконалення, а так і ускладнення технологічного обладнання, розширення різного роду зв’язків між країнами, їх взаємодію у виробництві та реалізації сільськогосподарської продукції між організаціями та підприємствами. На світовому ринку в цілому, та на європейському ринку зокрема постійно зростають вимоги до якості і безпечності продукції та полуфабрикатів, сировини та комплектуючих виробів. Для успішного здійснення підприємницької діяльності в аграрній сфері виробництва, суб’єкти господарювання мають забезпечити виготовлення якісних та конкурентоздатних товарів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Такі товари повинні відповідати останнім досягненням науки, технічним, економічним та іншим вимогам для забезпечення прав та інтересів споживачів.

Таким чином, на сучасному етапі адаптації законодавства України до європейський (відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та ЄС) та світових стандартів, основним завданням є вдосконалення правового забезпечення системи технічного регулювання. Поступове впровадження в національну систему технічного регулювання стандартів Європейського союзу, дозволяє нашій державі вийти на вищий рівень економічного розвитку, а так, забезпечувати конкурентоздатність сільськогосподарської продукції національних виробників на зовнішніх ринках.

Законодавство, яке регулює систему технічного регулювання в Україні, повинно відповідати потребам сучасної ринкової економіки, гарантувати безпечність продукції, що вводиться в обіг, забезпечувати ефективне регулювання і поліпшення ділового середовища, а також, сприяти інтеграції України у світову економіку шляхом усунення технічних бар’єрів у торгівлі. Так, з часу підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на виконання її Глави 3 «Технічні бар’єри у торгівлі», було прийнято нові закони «Про стандартизацію» та «Про технічні регламенти та оцінку відповідності». Однак, на думку науковців та практиків, все одно основних інтеграційних цілей не досягнуто, оскільки у зазначені закони вже необхідно вносити зміни для адаптації їх із європейськими та світовими.

Якщо розглянути проблеми впливу системи технічного регулювання на інноваційний розвиток економіки України, то перш за все, повстає питання про координацію роботи державних органів виконавчої влади у двох напрямках: технічне регулювання та сприяння інноваційній діяльності - між Департаментом інвестиційно-інноваційної політики та розвитку державно-приватного партнерства Мінекономрозвитку та Департаментом технічного регулювання того ж міністерства [18]. Департаменту технічного регулювання необхідно розробити проект програми «Усунення технічних бар'єрів у торгівлі та підтримка міжнародної конкурентоспроможності української продукції у зонах високих технологій через гармонізацію міжнародних та регіональних стандартів», а Департаменту інвестиційно-інноваційної політики - забезпечити управління проектом як стратегічно важливим. Важливість цього напрямку добре розуміють європейські фахівці, які анонсували проведення у жовтні 2014 року у Брюсселі міжнародної конференції «Стандарти – ваш інноваційний міст» [19] у рамках реалізації програми «Горизонт 2020».

Україні треба прийняти Закон «Про технічне регулювання», який буде охоплювати стандартизацію, метрологічну діяльність, підтвердження відповідності. В законі потрібно визначити суб'єкти та об'єкти системи технічного регулювання та розділити, згідно з вимогами міжнародного та європейського законодавства функції формування та реалізації державної політики у кожній сфері технічного регулювання.

Ні в одному законодавчому акті України до переліку стратегічних пріоритетних напрямків інноваційного розвитку країни не віднесено удосконалення системи технічного регулювання та стандартизації як її складової в напрямку забезпечення впровадження в національну економіку світових досягнень у сфері високих технологій.

Україні потрібно направити зусилля на створення національної системи технічного регулювання, що буде більш гнучкою, дозволить українській економіці активно впроваджувати інноваційні технології та брати активну участь у міжнародній та регіональній стандартизації у сферах високих технологій.

Гармонізація міжнародних та регіональних стандартів у сфері високих технологій повинна стати в Україні пріоритетним інноваційним проектом.

УДК 349.42

А.О. Пахомова, канд.юрид.наук

Білоцерківський національний аграрний університет

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ТВАРИН

Робота присвячена аналізу адміністративно-правових особливостей використання експериментальних тварин науковими установами, визначенню етико-правових аспектів діяльності науковців в сфері гуманного поводження з тваринами.

Ключові слова: аграрна наука, аграрні дослідження, біоетика, експериментальні тварини, захист тварин.

Думки науковців беззаперечно сходяться на тому, що у сучасному світі боротьба за гуманне ставлення до тварин є одним із ключових показників цивілізованості суспі-

льства. Міжнародне співтовариство вже давно підтвердило своє бажання захистити тваринний світ від протиправних посягань [1, с. 46].

Діяльність Ради Європи щодо захисту тварин бере свій початок з 60-х років XX століття, коли відбулося ініціювання прийняття міжнародних угод про благополуччя тварин. У період з 1965 по 1990 рр. були підготовлені, прийняті і вступили в силу чотири основні конвенції, спрямовані на забезпечення благополуччя тварин і їх захисту від жорстокого поводження: Європейська конвенція про захист тварин при міжнародних перевезеннях 1968 р (переглянута у 2003 році), Європейська конвенція про захист тварин, що утримуються на фермах 1976 р., Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментів та інших наукових цілей 1986 р., Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 р. Дані документи були розроблені представниками і держав із залученням вчених і практиків, і з урахуванням думок спостерігачів - Міжнародної організації - ВОЗТ, Європейської групи захисту тварин (Eurogroup for animals), ветеринарних організацій (FVE), фермерських організацій (COPACOCEGA). Конвенції покликані забезпечити встановлення та дотримання єдиних стандартів добробуту тварин в державах Європейського Союзу [2, с. 362].

Україна прагне бути європейською державою, зокрема поділяючи європейські цінності гуманного поводження з тваринами, в тому числі й з тими, які визначаються як експериментальні та потрапляють в зону особливої уваги вимушено отримуючи додаткові ризики.

Одним із важливих кроків на шляху гармонізації законодавства у сфері адміністративного захисту тварин від негуманного ставлення стало прийняття у 2006 році Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження», який серед іншого лаконічно визначив правила поводження з тваринами, що використовуються в наукових експериментах, тестуванні, навчальному процесі, виробництві біологічних препаратів. Проте закон в цілому не відобразив багато положень, закріплених в основоположних міжнародних документах, що регламентують експериментування на тваринах. Можна зазначити, що на сьогодні також відсутня система реєстрації та ліцензування наукових проєктів, фахівців та установ, пов'язаних з виробництвом експериментів на тварин, а також недостатній рівень фактичної роботи по заміні лабораторних тварин альтернативними об'єктами та методами [3].

Останніми роками в Україні була розроблена та прийнята значна кількість підзаконних нормативних актів щодо захисту тварин від жорстокого поводження та експертизи досліджень з позицій етики. Наявні документи можуть бути основою для подальшого формування вітчизняної нормативно-правової бази та вироблення відповідної регуляторної політики в сфері використання тварин у наукових дослідках на основі принципів гуманності [4, с. 100].

Однак весь цей загал здебільшого носить декларативний характер, виключно регламентуючи правила утримання експериментальних тварин, не акцентуючи увагу на гуманізації методів, способів та об'єктів дослідження з використанням тварин, а також умов настання адміністративної відповідальності за дії, що мають ознаки жорстокості.

Слід підкреслити відсутність наукового забезпечення нормотворчого процесу в цій галузі, добре підготовленої доктринальної бази: таке завдання перед вченими в нашій країні і не ставилося. Хоча відсутність «держзамовлення» навряд чи можна визнати

вирішальним підставою для відмови від наукового дослідження проблеми, що виникла і продовжує існувати.

Варто зазначити, що адміністративна відповідальність за жорстоке поводження із тваринами може наставати лише тоді, коли існує фактичний склад реально скоєного протиправного діяння та за наявності всієї необхідно доведеної сукупності елементів складу правопорушення за вчинення якого законом визначено конкретні санкції [5, с. 140]. Саме такий причинно-наслідковий зв'язок особливо важко довести при неналежному поводженні із експериментальними тваринами у зв'язку із значною кількістю законодавчих прогалин в цій сфері. Саме тому на нашу думку важливою є розробка законодавчої ініціативи з урахуванням окреслених недоліків.

Вочевидь, такий нормативний акт повинен бути комплексним, охоплювати всіх тварин, не віднесених до об'єктів тваринного світу, включаючи питання їх утримання, використання і охорони. Детально визначати умови необхідності та принцип пропорційності при використанні тварин в експериментах, поліпшення методик проведення дослідів, мінімізації втручання, а також пропагувати необхідність заміни використання тварин у дослідженнях на альтернативні методи та об'єкти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУТИ

1. Турська В. О. Історичний аспект адміністративно-правового регулювання протидії жорстокого поводження з тваринами. *Наше право*. 2014. № 6. С. 46-51
2. Короткий Т. Р., Зубченко Н. И. Обеспечение благополучия животных и их защита от жестокого обращения: от этических норм к международно-правовому регулированию. *Международное право и международные организации*. 2014. № 3. С. 355–377.
3. Пушкинская М.В. Правовые аспекты экспериментальных работ над животными. *Научное сообщество студентов: междисциплинарные исследования*: сб. ст. по мат. XI междунар. студ. науч.-практ. конф. № 8(11). URL: [https://sibac.info/archive/meghdis/8\(11\).pdf](https://sibac.info/archive/meghdis/8(11).pdf) (дата обращения: 06.10.2018)
4. Добреля Н. В., Бойцова Л. В., Данова І. В. Правова база для проведення етичної експертизи доклінічних досліджень лікарських засобів з використанням лабораторних тварин. *Фармакологія та лікарська токсикологія*. 2015. № 2. С. 95-100.
5. Костовська К.М., Дідик Н.І. Світовий та вітчизняний досвід у сфері жорстокого поводження із тваринами: адміністративно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 137-140.

УДК 349.42

Мельник В.О., канд.юрид.наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Робота присвячена аналізу правових аспектів органічного виробництва, визначенню необхідності дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції.

Ключові слова: органічне виробництво, правове регулювання, органічна продукція, обіг та маркування органічних продуктів, законодавство.

Розвиток органічного виробництва у світі є великим поштовхом для вітчизняних виробників і експортерів. Ринок органічної продукції вже близько кількох десятиріч є одним з найбільш динамічних ринків продовольства у світі й стає популярною альтернативою споживанню традиційної продукції, оскільки все частіше привабливий вигляд товару вводить в оману покупців, не виправдовуючи очікування щодо їх якості та безпечності. Попит на органічну продукцію у країнах Європи вдвічі перевищує пропозицію, а українські виробники органічної продукції мають усі шанси стати вагомими гравцями на міжнародному ринку органічної продукції.

Відповідно до ЗУ «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» органічне виробництво - сертифікована діяльність, пов'язана з виробництвом сільськогосподарської продукції (у тому числі всі стадії технологічного процесу, а саме первинне виробництво (включаючи збирання), підготовка, обробка, змішування та пов'язані з цим процедури, наповнення, пакування, переробка, відновлення та інші зміни стану продукції), що проводиться із дотриманням вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції [1].

Україна має значний потенціал для виробництва органічної продукції, її експорту та споживання на внутрішньому і міжнародному ринках. За інформацією FiBL та IFOAM, у 2016 році в Україні налічується 294 господарства із статусом «органічне», а загальна площа сільськогосподарських земель, обробіток яких здійснюється з дотриманням принципів органічного виробництва, становила 381,2 тис.га (0.9 від загальної площі земель с/г призначення України). Україна посідає 11 місце в Європі за площею сертифікованих земель для органічного господарства [2]

Для України розвиток ринку органічної продукції є пріоритетним відповідно до «Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 № 275-р та «Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки», затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 664-р. Зокрема, передбачено стимулювання збільшення площі сільськогосподарських угідь, на яких вирощується та/або виробляється органічна сільськогосподарська продукція та стимулювання переходу фермерських господарств на виробництво органічної продукції [3,4].

Відповідно до Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки, затвердженої розпорядженням КМУ від 13 вересня 2017р. № 664-р. очікується збільшення частки фермерських господарств у виробництві валової продукції сільського господарства до 12%, зростання кількості робочих місць в п'ять разів – із 100 тис. до 0,5 млн., технічне переоснащення фермерів, збільшення до 10% площ під органічними культурами. Також планується проведення спеціальних земельних аукціонів на право оренди земель під садівництво, хмелярство та вирощування органічної продукції, що в свою чергу стимулює до переходу фермерських господарств на виробництво органічної продукції (сировини) [4].

Важливим для розвитку органічного виробництва було прийняття Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який визначає основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, засади правового регулювання органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку орга-

нічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями державної політики у зазначених сферах [1]. Сподіваємось, що вищезгаданий закон не залишиться декларативною нормою, а набуде практичної імплементації.

Відповідно до ЗУ «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» визначено, що в процесі органічного виробництва забороняється застосування: 1) будь-якого неприродного або неконтрольованого впливу на геном сільськогосподарських рослин і тварин, промислових мікроорганізмів шляхом застосування для виробництва ГМО та продуктів, що містять, складаються або вироблені із ГМО, крім застосування ветеринарних лікарських засобів, внесених до Переліку речовин (інгредієнтів, компонентів), що дозволяється використовувати у процесі органічного виробництва та які дозволені до використання у гранично допустимих кількостях, у випадках, встановлених цим Законом; 2) синтетичних речовин, у тому числі агрохімікатів, пестицидів, антибіотиків для превентивних цілей, гормональних препаратів, стимуляторів росту та підкорму тварин (у тому числі птиці та комах); 3) методів електричної або іншої стимуляції для примушування, що завдає тваринам болю, застосування транквілізаторів; 4) іонізуючого випромінювання; 5) гідропонних методів; 6) використання штучно виведених поліплоїдних тварин та рослин; 7) речовин і технологічних методів виробництва, результати застосування яких можуть ввести споживача в оману щодо природи (походження) продукту; 8) стимуляторів росту, гормонів або аналогічних речовин [1].

Враховуючи вищевикладене, а саме наявність діючого законодавства в сфері органічного виробництва, це допоможе українській органічній продукції реалізовуватись як на внутрішньому ринку так і на зовнішньому. Якщо норми законодавства будуть вдало реалізовані, то це сприятиме конкурентоспроможності нашої органічної продукції та розширенню ринків збуту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. ЗУ «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19?lang=en>
2. Розвиток органічного ринку – Україна та світ. 2018/ URL: https://ukraine.fibl.org/fileadmin/documentsukraine/publications_presentations/Information_Note_2018.pdf
3. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : [Електронний ресурс] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-p>
4. Про схвалення Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки : [Електронний ресурс] Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 № 664-р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80>

УДК 368.5

Ломакіна І.Ю., канд. юрид. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація: В темі висвітлено історія розвитку агострахування, проблематика агострахування, ефективність системи агострахування, ефективні баківської системи агострахування.

Ключові слова: агострахування, аграрна галузь, страхування, розвиток сільського господарства, ризик, прибуток

«Сільське господарство сьогодні залишається одним із найбільш перспективних і одним із найактивніших секторів розвитку нашої економіки. Це саме той сектор, який забезпечує нам провідні позиції на світовому глобальному продовольчому ринку. Це саме той сектор, який забезпечує Україні позиції гаранта світової глобальної продовольчої безпеки, який забезпечує прибутки і економічне зростання всередині нашої країни».

У світі кошти, які спрямовуються на розвиток сільського господарства, зазвичай підкріплюються агострахуванням. Воно гарантує їх повернення кредиторам в разі виникнення страхових випадків. В Україні цей інструмент мінімізації виробничих ризиків досі залишається не надто запитаним сільгоспвиробниками. І це значною мірою посилює їх проблему безгрошів'я. І обмежує можливості банківського сектору та інвесторів належним чином профінансувати аграрну галузь.

В Україні досі відсутня ефективна система агострахування. Агострахування в Україні нині переважно здійснюється в сфері рослинництва. Зазвичай сільгоспвиробники страхуються від погодних ризиків. Йдеться про посуху, ураган, зливи, повені, приморозки, град тощо. зусилля агострахування в нашій країні так і не набрало потужних обертів., значною мірою це зумовлено питанням довіри: агроклієнтине впевнені, що в разі наста ння страхових випадків вони отримають відшкодування.

Історія розвитку агострахування в Канаді була зумовлена масовими міграційними процесами наприкінці XIX століття. Емігранти освоювали нові землі і розвивали сільське господарство, осучаснювали його. Та у 20-30 роки XX століття Канаду, як і США, спіткали дві біди: посуха та економічна депресія. Це зрештою підштовхнуло до розуміння, що аграрна галузь потребує особливого захисту. Один із його дієвих механізмів – це агострахування. У США агострахування допомагає підтримати фермерів, а також увесь ланцюжок від банків до дилерів. І це також поліпшує систему продовольчої безпеки. Фермери сплачують лише частку вартості страховки. Решту доплачує держава. І це стимулює сільгоспвиробників страхуватися, бо страхові послуги стають для них фінансово доступними.

Американські аграрії мають змогу в рамках федеральної програми страхуватися не лише проти погодних ризиків, а й від можливого зменшення ціни на сільгосппродукцію, зниження доходу господарств. Це значно розши-

рює їх можливості при виборі страхового продукту, здатного максимально забезпечити бізнесовий інтерес.

Федеральну страхову програму затверджує Конгрес США. Вона завжди передбачає наявність коштів для покриття збитків, яких зазнали фермери.

На цьому етапі Україні важливо з'ясувати, яка модель агрострахування забезпечить їй максимальний зиск. Обрати ліпшу не просто, оскільки кожній з них притаманні як переваги, так і певні недоліки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 41, ст.491). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17>
2. ЖМУРКО, Інна. Ризики в аграрному секторі та необхідність їх страхування. *Економічний дискурс*, 2017, 1: 42-49.
3. Аналітичне дослідження “Ринок агрострахування України у 2017-му андерайтинговому році” // Режим доступу : <http://agroinsurance.com/wp-content/uploads/2017/11/Ryinok-agrostrahovaniya-Ukrainyi-za2017-god.pdf>

Секція 2: ІСТОРИЧНІ, ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

УДК 341

Росавіцький О.О. , асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

АДМІНІСТРАТИВНО – ТЕРИТОРІАЛЬНА РЕФОРМА - АСПЕКТ СЬОГОДЕННЯ

Анотація: дослідження присвячене правовим аспектам адміністративно-територіальної реформи в Україні на теперішньому етапі розвитку

Ключові слова: адміністративно-територіальний устрій, адміністративно-територіальна реформа, місцеве самоврядування, державна влада, бюджетна система

Як відомо, адміністративно-територіальний устрій тієї чи іншої країни являє собою поділ території на окремі частини — адміністративно-територіальні одиниці, залежно від якого створюються і діють органи державної влади та місцевого самоврядування. На сьогодні в світі це губернії і провінції, округи та повіти, чи кантони та інші.

Слід зазначити, що Україна є унітарною державою, проте в нашій країні по сьогоднішній день діє досить складна система адміністративного територіального поділу, що досталася у спадок з доби існування СРСР: територія

країни поділена на області та одну автономію зі статусом, що має право на існування в унітарній державі, останні в свою чергу на райони на чолі з районними центрами, містами, селищами та селами. Така система побудови країни була запроваджена під час закріплення та становлення на території країни радянської влади в першій половині 20 ст. та відображала в собі в першу чергу вирішення внутрішньо політичних питань, а не економічних, соціальних чи яких небудь інших. За основу утворення цієї трьох ступеневої моделі рівнів державної влади в першу чергу бралася кількість органів рад та комуністичних первинних ланок на тій чи іншій території. Так, як зазначає Ю.І.Лоза: «Сільради створювалися навіть у найменших селах і за станом на поч. 1920 їхня кількість в УСРР досягла майже 15 тис. Мотиви до утворення таких органів влади, навіть у найвіддаленіших місцях, були перш за все політичними. Завданням нової влади було завоювання прихильності широких мас населення та втілення в життя політики більшовицької партії. Ін. шаблі адм. устрою у перші роки великих змін не зазнали.» [1]

Цілком зрозуміло, що трьохрівневий устрій отримав і бюджет країни, а звідсіля і формування надходжень і видатків. Також, слід врахувати, що на сьогодні в стані дотацій перебувають бюджети не лише найнижчої ланки, а і обласні. Крім того, слід розуміти, що чим складнішою і не прозорішою є питання формування і розподілу бюджетних коштів, тим більшою є і корупційна складова та неефективність використання останніх. А як відомо, корупція в нашій країні поряд з іншими лихами, є одним із найбільших ворогів у розбудові державності.

Неправильно буде сказати, що до питання адміністративно-територіального реформування уряд України підійшов лише декілька років тому. Спроби певного реформування були помітними і на початку двохтисячних років. Так зокрема була спроба реорганізації, у вигляді експерименту, найбільш дотаційної на той час в Україні Кіровоградської області шляхом приєднання її районів до сусідніх областей. Про те, після народного обговорення такі намагання не отримали підтримки і питання було знято з розгляду.

Після прийняття Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», об'єднані територіальні громади отримали право формування власного бюджету на рівні з обласними бюджетами. [2] Таким чином, ми спостерігаємо реформи уряду сплановані на перехід від системи трьохрівневого формування бюджетів до дворівневого, а відповідно і самої системи адміністрування в державі.

Про те, станом на 10 липня 2019 року кількість ОТГ сягнула 924 один., на території яких проживало 10 млн. осіб, а відповідно близько 30 млн. населення, ще проживають за старим трьохступиневим формуванням надходжень і видатків до бюджетної системи. До того ж у автора визиває сумнівність до-

цільності такої великої кількості об'єднаних територіальних громад, та виникає безліч, в тому числі і правових питань...

На мою суб'єктивну думку перехід в Україні до двухрівневого адміністрування та бюджетного устрою повинен був би закінчитися шляхом адміністративного рішення органів виконавчої влади шляхом утворення оптимально 100-200 об'єднаних територіальних громад, з урахуванням в першу чергу, географічних, економічних та соціальних чинників. Що стосується останнього, то саме тут слід звернутися до іноземного досвіду.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лоза Ю.І. УКРАЇНА, ДЕРЖАВА: ФОРМУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ТА ІСТОРІЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Україна—Українці. Кн. 1 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во «Наукова думка», 2018. - 608 с.. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=1.2>
2. Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.91

Л. Л.ОРДІНА, кандидат педагогічних наук, доцент

м. Біла Церква, Білоцерківський національний аграрний університет

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРОТВОРЧОСТІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація: дослідження присвячене соціокультурним аспектам розуміння культуротворчості у освітньому процесі

Ключові слова: культуротворчість, освітній процес, мотивація, творча особистість, творчі здібності, студенти

У педагогіці соціокультурний аспект поняття культуротворчості в освітньому процесі розглянуто вченими Є. Бондаревською, Є. Бурцевою, Є. Лаврухіною, І. Макаревою та ін. Є. Лаврухіна вважає освіту складовим процесом культуротворчості. На думку Є. Лаврухіної, на стадії «дитинство-стародавній світ» дитина починає своє життя, що складається з загальних уявлень, вона наслідує, управляє, їй властиве міфологічне мислення. Рівень світосприйняття і творчості дитини залежить від її володіння мовою. Мета освіти тут – навчити орієнтуватися у мовленнєвій ситуації, оперуючи смисловими формами стародавнього світу[1]. Т. Кузьміна розглядає культуротворчість як «єдність пізнавальної і перетворювальної діяльності особистості, що проявляється як в оволодінні культурними смислами, так і у виявленні нових культурних форм, цінностей, сенсу, за допомогою інтерпретації, трансформування, оцінки[2,с.65]». На нашу думку, поняття культуротворчості базується на здатності людини до творчості, що в свою чергу, визначає творчі здібності особистості. У розвитку здібностей особистості важливу роль відіграють її психологічні фактори.

У процесі розв'язання творчої задачі індивід використовує широку гаму своїх творчих здібностей, для чого потрібен стійкий і сильний рівень внутрішньої мотивації, яка є об'єктивною якістю творчої особистості.

Мотивація посідає одне із центральних місць у навчанні, наслідки її дослідження стають «основою для планування процесу формування»[3,с.5] можливих перспектив, розвитку, появи рис особистості, які відповідають соціальним вимогам. Одним із способів пояснення мотивів поведінки та їх класифікації полягає в тому, що передбачається існування певних внутрішніх мотиваційних станів, які характеризують нахили і потреби особистості. Це означає, що для успішної мотивації студента щодо творчої діяльності потрібно визначити такі його потреби, які формують і контролюють його поведінку. Саме творча діяльність сприяє розвитку нестандартного мислення, пошуку нових способів діяльності, вмінню висувати гіпотези, формувати проблеми та узагальнювати їх тощо.

Міф про надприродну природу творчості руйнувався теоріями «повсякденної творчості», яка розглядається сьогодні як невід'ємна характеристика будь-якої людини. Можливість розвитку творчих здібностей підтверджується успішним досвідом багатьох викладачів, у тому числі тих, хто застосовує методи теорії розвитку творчої особи, створеної на базі принципів теорії вирішення винахідницьких завдань. Творчі здібності - головний чинник підвищення ефективності людського капіталу і цей ресурс можна розглядати як невичерпний. Учити творчості, як міркував А. Маслоу, потрібно в тому сенсі, щоб навчені не боялися змін, були готові прийняти нове і, більш того, його вітали [4, с.108-112]. Потрібно готувати не просто фахівців у звичному сенсі, а креативних фахівців. У культуротворчому середовищі творчі здібності студентів визначаються, як:

- * набуття знань, умінь, навичок, необхідних для самостійного творчого рішення поставлених задач, що виступають на перший план за своєю значущістю згідно з сучасними вимогами;
- * потреба та уміння напрацьовувати нові знання та уміння для вдосконалення професійно-творчої діяльності;
- * прагнення до самореалізації, до втілення у виробничій практиці своїх намірів та способу життя.

Для реалізації творчих здібностей майбутнього фахівця сьогодні є значні можливості, що пов'язані із змінами, які відбуваються в житті і відображаються у мисленні людини. Зменшення упереджених і нав'язаних думок і суджень, збільшення потоку інформації забезпечують необхідну свободу дій. Як наслідок цього, майбутній фахівець набуває дуже важливі педагогічні уміння: готовність до реагування на непередбачуване; прийняття самостійних рішень та здатність нести за них відповідальність; критичний підхід до оцінювання своїх і чужих дій.

Основними напрямками, які сприяють активізації творчих здібностей студентів у культуротворчому середовищі, є:

- * залучення студентів до цінностей культури;
- * створення умов для розвитку молодшої людини як суб'єкта культури;
- * допомога студентам у розвитку творчого потенціалу, здібностей, самореалізації у вищому навчальному закладі, культуротворчому середовищі, майбутній професії.

Отже, ми вважаємо, що здатність до культуротворчості можна визначити як синтез властивостей і особливостей особистості, яка може використовувати свій особистий культурний досвід та розвивати свої творчі здібності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лаврухина Е.А. Культуротворческая парадигма образования. http://bank.orenipk.ru/Text/t13_208.htm
2. Кузьмина Т. Культуротворческая среда как фактор саморазвития педагогического коллектива образовательного учреждения: дис. ... канд. пед. наук – 13.00.01. / Кузьмина Татьяна Валерьевна. – Тобольск, 2002. – 213 с.
3. Маркова А.К., Матис Г. А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. – М.: Просвещение, 1990. – С. 2- 5.
4. Маслоу А. Психология бытия: Пер. с англ. – М.: Рефл.- бук; К.: Ваклер, 1997. – С. 108-112.

УДК 343.1

Сімакова С.І., канд. юрид наук, доцент

ПЕНІТЕНЦІАРНА ПРОБАЦІЯ, ЯК ШЛЯХ ДЛЯ ПОВЕРНЕННЯ ЗАСУДЖЕНОГО В СУСПІЛЬСТВО

Анотація: У тезах конференції проаналізовано поняття пенітенціарної пробації, та її роль для системи виконання покарань в Україні загалом, та сприянні соціальній адаптації та інтеграції у суспільство звільнених громадян.

Ключові слова: пробація, центр пробації, органи пробації, пенітенціарна пробація, системи виконання покарань.

Пенітенціарна пробація як одна з організаційних складових структури кримінально-виконавчої служби з відповідними функціями є сьогодні невід'ємним елементом будь-якої національної системи кримінальної юстиції [1].

Створення пенітенціарної пробації це запровадження нових підходів до виправлення не лише осіб, які отримали покарання не пов'язаних з обмеженням чи позбавленням волі, а й засуджених, які відбувають покарання у місцях позбавлення або обмеження волі (виправні колонії, виправні центри), з метою подальшої їх адаптації у суспільство.

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про пробацію» пенітенціарна пробація – це підготовка осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення

волі на певний строк, до звільнення з метою трудового і побутового влаштування таких осіб після звільнення за обраним ними місцем проживання[2].

Для засуджених, особливо тих, які тривалий час відбували покарання, адаптація до життя на волі в сучасних умовах може бути досить складною. З'являються такі труднощі, як: побутова невлаштованість, відсутність житла, значні складнощі у працевлаштуванні та ін. Проблеми у відновленні свого соціального статусу та поверненні до нормальних умов життя призводять до того, що особи, які звільнилися з установ виконання покарань, знову стають на кримінальний шлях, через що підвищується рівень рецидиву злочинів[3]. Саме тому завданнями органів пробації є отримання від адміністрації виконання покарань проблемних питань засуджених, які готуються до звільнення (не пізніше ніж за три місяці до закінчення строку покарання засудженого), та їхніх можливих потреб після звільнення. Залежно від отриманої інформації про потреби засудженого, з'ясувавши його наміри та прийнявши відповідну заяву, адміністрація установи виконання покарань надсилає до органу пробації відповідні повідомлення-запити. Отримавши таке повідомлення-запит, персонал органу пробації вживає заходів щодо його відпрацювання в безпосередній взаємодії з органами місцевого самоврядування, суб'єктами соціального патронажу за обраним засудженим місцем проживання і сприяє засудженим, які готуються до звільнення, у: визначенні намірів щодо місця проживання після звільнення; працевлаштуванні працездатних осіб працездатного віку; влаштуванні до спеціалізованої установи для звільнених осіб, іншої установи (закладу) соціальної підтримки (догляду), закладу для бездомних осіб), закладів соціального обслуговування; наданні соціальних послуг; госпіталізації до закладів охорони здоров'я; вирішенні інших проблемних питань. Про результати проведеної роботи уповноважений орган з питань пробації сповіщає установу виконання покарань. Тільки спільна напружена праця із застосуванням соціальної реабілітації і людське ставлення до засуджених надасть можливість мотивувати засуджених на законослухняний спосіб життя та допоможе їм подолати негативні прояви поведінки.

Момент звільнення засудженого має досить важливе значення для нього, оскільки він стикається з багатьма проблемами, які самотужки вирішити не в змозі. Саме тому, на допомогу приходить служба пенітенціарної пробації, яка своїм прямим обов'язком допомагає особі, яка звільняється від відбування покарання у виді обмеження волі чи позбавлення волі на певний строк. Така допомога полягає у належному «поверненні» такої особи до соціуму після тривалої чи короткострокової ізоляції від суспільства[4].

Таким чином можна констатувати, що роль пенітенціарної пробації є неоціненою для системи виконання покарань, адже пенітенціарна пробація відіграє важливу роль у сприянні соціальній адаптації та інтеграції у суспільство звільнених громадян, що є провідним чинником зниження рівня злочинності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Режим доступу : <https://sokyryanska-gromada.gov.ua/news/1550226112/>
2. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII [Електронний ресурс] /Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov>.
3. Пенітенціарна пробація. Режим доступу : http://www.probation.gov.ua/?page_id=136
4. Пенітенціарна пробація як механізм профілактики вчинення повторних злочинів. Режим доступу: <https://censor.net.ua/b3075683>.

УДК 321.01

Л.М. МЕЛЬНИК

Білоцерківський національний аграрний університет

ЛІБЕРТАРІАНСТВО: БАЗОВІ ІДЕЇ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Авторка на основі праць прихильників лібертаріанства виділяє та аналізує ключові ідеї даної течії.

Ключові слова: лібертаріанство, свобода, індивідуалізм, природні права, людина.

З часу становлення Української держави серед науковців тривають дискусії стосовно того, на яких засадах має розвиватися Україна і, відповідно, які основи людського співжиття повинні стати фундаментом як задля реалізації інтересів окремого індивіда, так і задля здобутку загального добробуту українського суспільства. Ідеологія була і є вагомим складовим мислення політичних діячів та аналітиків, оскільки допомагає усвідомити цілі та завдання розвитку суспільства.

З появою на внутрішній політичній арені провладної партії «Слуга народу» та проголошенням ними ідеології лібертаріанства науковий інтерес сфокусувався навколо цієї політико-філософської течії.

Питання визначення та місце лібертаріанства в суспільному і державному житті в науковій літературі розглядаються у працях Д. Боуза, Д. Бергланда, Р. Лонга, Р. Нозіка, А. Ренда, М. Сандела, Ф. Хайєка і багато інших.

Один із дослідників даної течії Д. Боуз визначає лібертаріанство як політичну філософію, що виводить принципи устрою суспільства із аксіоми само належності – права власності на своє тіло. Виходячи із переконання, що людина сама повинна розпоряджатися своїм життям і власністю і має право самостійно вирішувати, як йому жити, при умові, що він визнає таке ж право і за іншими людьми [1, с. 1]. Як бачимо, фундаментальна основа лібертаріанства – це свобода та зменшення функцій держави.

Свобода індивіда – це найвища цінність. Тому думка і тіло індивідуума повинно бути вільним від примусу. Тобто, будь які дії спрямовані проти волі індивідуума будуть вважатися примусом. Відомий австрійський представник лібертаріанства Ф. Хайєк у праці «Дорога до рабства» наголошує, що: «Основною рисою (індивідуалізма – Л.М.) є повага до собистості як такої, тобто визнання абсолютного суверенітету поглядів і здібностей людини в сфері його життєдіяльності, якою б специфічною вона б не була, і переконання у тому, що кожна людина повинна розвивати надані йому здібності» [3]. Проте, індивідуалісти не заперечують, що люди постійно впливають один на одного в своїх цілях, заняттях і діях. Кожна людина може використовувати

свої знання та здібності, однак, бути готова до добровільного співробітництва з іншими людьми. На думку прихильників лібертаріанства свобода особистості несумісна з верховенством однієї якось цілі в цілому суспільства. Єдиним винятком із цього правила у вільному суспільстві є війна. Мобілізація усіх суспільних сил для усунення такої ситуації необхідно задля збереження майбутньої свободи [3].

Виходячи з лібертаріанської філософії свобода та життя, власність – це найбільші цінності, тому лібертаріанська етика проголошує, що кожна особистість має право на захист своїх природних прав навіть зі зброєю.

Для лібертаріанців приватна власність – це недоторканий об’єкт, логічне продовження індивідуальної свободи. А. Ренд у праці «Капіталізм. Незнайомий ідеал» підкреслює, що право на життя є джерелом усіх прав, а право власності – це єдина можливість їх реалізації, без права на власність не можуть бути інші права. Право на власність це й дії та наслідки того, що людина виготовила чи заробила [2]. Так, пряме оподаткування вважається як спробою держави втручатися в приватну власність, а от непрямі податки, на думку лібертаріанця, дає можливість громадянину країни – свободу визначення з індивідуальним внеском у бюджет держави.

Не менш уваги лібертаріанці надають верховенству права. За представниками цієї течії гармонію існування людей в суспільстві може забезпечити лише право як регулятор поведінки людини. Д. Боуз підкреслив: «Верховенство права означає, що люди підкоряються загальноприйнятним і спонтанно виниклим нормам права, а не довільним наказам і що ці норми повинні захищати свободу людей в їх власних пошуках їх власного щастя, а не націлювати їх на досягнення заданого кимось результату» [1, с.27].

Отже, у фундаменті лібертаріанської течії закладено природні права людини — мати свободу порядкувати собою і своєю власністю, розширення функцій вільного ринку, мінімізація повноважень державних органів влади, функції держави майже зводяться до гарантування безпеки громадянам.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Боулз Д. Либертарианство: история, принципы, политика / Д. Боуз. – Челябинск, 2004. 392 с.
2. Ренд А. Капитализм. Незнайомий ідеал <https://mybook.ru/author/ajn-rend/kapitalizm-neznakomyj-ideal/read/>
3. Хайек Ф.А. фон, Дорога к рабству http://www.libertarium.ru/l_lib_road

УДК 341.17

Ковальчук І.В., канд. юрид. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ АГРОБІЗНЕСУ

Анотація. У тезах обґрунтовується думка, що в європейському податковому праві сьогодні склався комплекс норм, спрямованих на забезпечення реалізації єдиної податкової політики країн Євросоюзу. Автор показує, що норми податкового права ЄС загалом і агробізнесу, зокрема, приділяють увагу відносинам у сфері оподаткування, зближення податкових ставок, гармонізації та уніфікації податкових конструкцій з метою створення єдиного для ЄС підходу оподаткування суб'єктів агробізнесу. Зроблено висновок, що оподаткування агробізнесу ЄС має стимулюючий, а не фіскальний характер і процес гармонізації податкового законодавства України та ЄС повинен базуватися саме на цьому принципі.

Ключові слова: агробізнес, фінансові ресурси, оподаткування, податкові пільги, земельна реформа

Україна, навіть у кризовому стані аграрного сектору, є експортоорієнтованою аграрною країною. Українські суб'єкти агробізнесу не в змозі рівнятися з ЄС чи іншими розвиненими країнами в питанні прибутковості та інвестиційної привабливості. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників і переробників сільськогосподарської продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках має стати пріоритетним завданням діючого уряду.

Україна зобов'язалася забезпечувати поступову адаптацію свого законодавства до *acquis communautaire* ЄС, наближення до гармонізації з відповідним правом та регуляторними стандартами ЄС. Задекларувавши пріоритет європейської інтеграції, наша країна має поступово адаптувати свою нормативно-правову базу до європейського законодавства та реформувати інститути державного управління галуззю з огляду на прийняті в ЄС принципи та підходи. Зокрема, потребує реформування система оподаткування.

Варто зазначити, що світовий досвід розвитку сільського господарства в останні десятиліття свідчить про зростання ролі держави в регулюванні сільськогосподарського і продовольчого ринків.

В економічно розвинених країнах аграрний сектор розглядається як система, не здатна до саморегулювання, а кошти, що виділяються на підтримку сільського господарства, – як компенсація втрат галузі в умовах нестабільності ринку. Розмір цієї компенсації в окремих країнах може досягати 70% вартості продукції сільського господарства.

Найбільш масштабну підтримку сільгоспвиробникам надають країни з найменш сприятливими для аграрного виробництва природно-кліматичними і географічними умовами, наприклад, Норвегія, Японія, Південна Корея тощо.

Обсяг державної підтримки безпосередньо залежить від рівня доходів країни. У США її розмір становить близько 1%, в країнах ЄС – 1,3%, в Японії – 1,4% валового внутрішнього продукту [1, с. 10-11].

Більшість економічно розвинених держав проводить стимулюючу аграрну політику, змістом якої є надання різного роду дотацій, субсидій і пільг сільськогосподарським товаровиробникам. Її основними інструментами є компенсаційні платежі, платежі для компенсації завданої стихійним лихом шкоди, цінове регулювання ринку сільськогосподарських товарів, митно-тарифна політика, виділення коштів на розвиток інфраструктури сільського господарства, агролізинг та інші.

Складно заперечувати той факт, що система пільгового оподаткування в сільському господарстві в усіх країнах є одним з найважливіших інструментів державної підтримки агробізнесу.

Основною функцією системи оподаткування в сільському господарстві є не фіскальна, а стимулююча. Тобто її мета – формулювання сприятливих умов для розвитку аграрного сектора економіки та підвищення його ефективності. Податкові надходження від сільськогосподарських підприємств в зарубіжних країнах у багато разів менше державних витрат на фінансування сільського господарства.

Основним в системі оподаткування сільськогосподарського товаровиробника за кордоном є прибутковий податок, який визначається як дохід за вирахуванням витрат виробничого характеру, неоподатковуваного мінімуму і стандартних знижок.

У країнах ЄС застосовуються два методу обчислення прибуткового податку – або на основі даних бухгалтерської звітності фермерських господарств, або на основі нормативних, а не фактичних даних про діяльність виробників. Наприклад, в Німеччині, Франції, Італії, де в структурі аграрного виробництва переважають невеликі підприємства, для яких ведення фінансової звітності не обов'язково, переважає нормативний режим оподаткування. Податки диференційовані в залежності від обсягу виробництва і товарної спеціалізації господарств.

Зміцнення фінансового стану сільгоспвиробників сприяють встановлені пільги з податку на землю. У деяких країнах, наприклад, в Австралії і Швеції всі землі сільськогосподарського призначення повністю звільнені від сплати земельного податку. Зниженню суми земельного податку в окремих країнах сприяє оцінка сільськогосподарських угідь не за ринковою вартістю, а за сільськогосподарською продуктивністю землі, тобто методом капіталізації земельної ренти. При цьому динаміка поточних цін на сільськогосподарську продукцію не впливає на розрахунок податкової бази. Наприклад, в Швейцарії землі несільськогосподарського призначення оцінюються за ринковою вартістю, а сільськогосподарського – за методом капіталізованої земельної ренти. У Фінляндії оподатковувана база земельного податку формується виходячи з ринкової ціни сільськогосподарських угідь, але з великою знижкою [2, с. 119-120].

Крім того, для стимулювання інновацій в аграрному секторі, крім прискореної амортизації засобів виробництва, податкове законодавство багатьох країн передбачає, наприклад, такі пільгові умови оподаткування:

- встановлення податкових знижок на приріст інвестицій;
- бюджетна компенсація податкових платежів на приріст інвестицій;
- продлонгація податкових платежів на приріст капіталовкладень на період завершення інвестиційного процесу.

Отже, особливості формування організаційно-економічного механізму стабільного розвитку агробізнесу в Україні значною мірою зумовлюються особливостями та основними проблемами затяжного перехідного періоду: інфляцією, дефіцитом державного бюджету, відсутністю сприятливого ринкового середовища; браком інвестиційного та кредитного забезпечення; спадом виробництва; негативною демографічною ситуацією; низьким рівнем реальних доходів; недостатньою соціальною захищеністю населення і, як наслідок, низькою купівельною спроможністю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мезенцева Е.С. Государственное регулирование АПК в развитых странах // Вестник СевКавГТУ, Серия «Экономика», 2018, №1 (12). – С. 5-12
2. Хрипко С. І. Загальна характеристика фермерського господарства за законодавством Європейського Союзу / С. І. Хрипко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природо-

УДК 340

МАКАРЧУК В.В., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

РЕЄСТРОВЕ КОЗАЦТВО В ІСТОРІОГРАФІЇ XVII СТ.

Публікація аналізує історіографію реєстрового козацтва у XVII ст.. Розглянуто джерела з історії козацтва. Здійснено аналіз архівних фондів з історії реєстрового козацтва. Показано козацтво як соціальне явище та суспільна верства, що пізніше стало рушійною силою для боротьби українського народу за свої права і свободи, а надалі - за відродження власної держави.

Ключові слова: реєстрове козацтво, історіографія, архівні фонди, правовий статус, козацькі літописи.

Перед сучасними дослідниками історії українського козацтва постає важливе завдання – дослідити й узагальнити правове становище козацтва в період його виникнення і функціонування, а також окреслити шляхи та основні тенденції розвитку правового статусу цієї соціальної групи з тим, щоб ці здобутки можна було репрезентувати і використати у подальшій державно-правовій розбудові України.

Проблема формування та розвитку українського козацтва завжди перебувала у полі зору вітчизняної історично-правової та історичної науки. Протягом другої половини XVII – початку XX ст. доба козачини висвітлювалася істориками та правниками до революційного періоду української історіографії. Починаючи з другої половини XVII ст., в період підйому національної енергії і духовного життя, пов'язаного з національно-визвольною війною під проводом Б.Хмельницького, з'являється особлива категорія історичних творів, так звані козацькі літописи, які у публіцистичній формі висвітлювали ті чи інші події козацького життя. Джерелами цієї категорії рукописів були перекази українських та польських очевидців тих чи інших подій, офіційні правові акти, щоденники (діаріуші), журнали подій, що велись в генеральній канцелярії і навіть поетичні твори. Найбільш характерними зразками «козацького літописання» стали роботи Самовидця, Величка і Граб'янки.

Невідомий нам автор, який в історіографії дістав ім'я Самовидця, підготував працю «Про початок і причини війни Хмельницького» [1, с. 3], де він моралізує і оцінює ті чи інші історичні події та постаті з погляду своїх релігійних та соціально-політичних переконань. Схожими за своїм інформаційним наповненням та стилістикою викладу історичних подій були козацькі літописи канцеляриста Віська Запорозького Самійла Величка [2, с. 5] та полкового судді Григорія Грабянки [3, с. 8], які також центральне місце у своїх працях відводять зазначеному періоду, акцентуючи увагу на тих договорах з Москвою, де йшлося про чисельність реєстрового козацтва

Окремо слід сказати про перший том видання «Акти, що відносяться до історії Західної Росії» [4], та перший, другий, шостий, десятий, дванадцятий й тринадцятий томи видання «Акти, що відносяться до історії Південної та Західної Росії» [5], що стали надбанням Археографічної комісії створеної для вивчення історії південно-західної Росії, а також перша, третя й сьома частини видання «Архів Південно-

Західної Росії» [6], що стали надбанням Комісії для дослідження давніх актів при Київському, Подільському та Волинському генерал-губернаторі. У них є окремі чимало відомості про організацію та діяльність реєстрового козацтва. У переважній більшості – це гетьманські універсали і листи полковників, що стосуються, в основному, охотницьких полків. Вони дають уявлення про комплектування, управління, постачання і розташування охотницьких полків і характер їх військової служби.

Розвиток сучасної історично-правової науки дозволив використати багатий та різноманітний масив опублікованих рукописних матеріалів, які виявлені в архівах і рукописних відділах бібліотек України та Російської Федерації, що сприяло документальному забезпеченню досліджень історії реєстрового козацтва. Зокрема, велику кількість оригінальних документів з досліджуваної проблематики виявлено в Центральному державному історичному архіві України в м. Києві. На особливу увагу заслуговують документальні матеріали з фондів першої Малоросійської Колегії. Зазначений блок джерел включає в себе різноманітні за жанром документи. Серед них можна виділити такі основні групи:

укази наказному гетьману та правителям Генеральної військової канцелярії;
укази російським владним інституціям в Україні (комендантам, наглядачам);
ділове листування з російськими верховними та центральними органами влади (Сенатом, Верховною таємною радою, Кабінетом Його Імператорської величності, колегіями, центральними конторами) та Київською губернською канцелярією;
реєстри вирішення поточних справ управління Гетьманщиною.

При дослідженні проблеми широко залучалися також матеріали з інших фондів. Йдеться про ф. 51 (оп. 3), у документах якого знаходимо адміністративну та судову діяльність Гетьмана, Генеральної військової канцелярії, ф. 56 – судову практику Генерального військового суду, де розглядалися і спори реєстровців.

Таким чином, історія українського козацтва загалом і реєстрового зокрема є однією з найяскравіших сторінок української історично-правової науки. Першочергову увагу вона приділяла козацтву як соціальному явищу та суспільній верстві, що пізніше стало рушійною силою для боротьби українського народу за свої права і свободи, а надалі - за відродження власної держави.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Літопис Самовидця / Ред. кол.: А.Д. Скаба (відп. ред.), І.О. Гуржій, В.А. Дядиченко. – Інститут історії АН УРСР. Київ.: Вид-во «Наукова думка», 1971. 206 с.
2. Величко Самійло. Літопис / Самійло Величко. - У 2 т. / Пер. з книжної української мови, комент. В.О. Шевчука; Відп. ред. О.В. Мишанич. Київ: Дніпро, 1991. – Т. 1. 369 с.
3. Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки / Пер. із староукр. О.Субтельний Київ: Т-во «Знання» України, 1992, 192 с.
4. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией. – Т. 1. Санкт-Петербург, 1846. 409 с.
5. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археографической комиссией. – Т. 1. Санкт-Петербург.: Типография Эдуарда Праца, 1873. 318 с.
6. Архив Юго-Западной России, издаваемый временною комиссией для разбора древних актов, высочайше утвержденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе. – Ч. 1. – Т. 7. Киев, 1887. 737 с.

УДК 340

ХАРЬКОВЩЕНКО Ю.Є., канд. філос. наук

ХРИСТИАНСТВО В УКРАЇНІ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ

Автор аналізує та розкриває особливості православ'я козацької доби.

Ключові слова: “козацька християнська республіка”, Запорозжя, церква, християнство, козак

Як для західноєвропейського лицарства, так і для українського козацтва і, зокрема, для запорожців, одне з найкардинальніших завдань полягало в захисті християнської віри та церкви. Недаремно відомий дослідник козацтва Д. Яворницький, представляв козацтво у своїх наукових працях як лицарів і протекторів православної віри та церкви. Християнська православна релігія була пануючою формою ідеології на Запорозькій Січі. На території Січі існувала церква Богородиці (Діви Марії) Покрови, на гроші ж запорожців були споруджені Трахтемирівський та Межигірський монастирі, де козаки заліковували свої рани і хвороби та доживали віку. Крім того, православні церкви та монастирі засновувалися по всій території Запорозжя, в його паланках.

Релігійні діячі листувалися з козацькою старшиною, щоб отримати дозвіл на збирання подаянь для церкви, ремонт храмів у “вольностях запорозьких”. У свою чергу старшина, виконуючи прохання духовенства, сприяла у виготовленні Євангелій, святих ікон, призначення настоятелів у церкви, з яких запорожці вирушали у військові походи і саме християнські священики зазвичай благословляли їх. Отже “козацька християнська республіка” залишила нам у спадок не лише моральний кодекс, традиції, а й величні храми. Як свідчать історичні документи, запорозька січова церква була таким же унікальним явищем, як і саме лицарське товариство.

Ось тому Д. Яворницький наголошував, що особливою рисою характеру запорозьких козаків була їх наскрізна релігійність, яка відкидала будь-який прояв лицемірства, чим вони завжди і вирізнялися з-поміж інших. Захист системи вірувань предків і православної церкви становили міцне підґрунтя всього їхнього життя.

Козацька старшина і старі запорожці ходили до церкви щоденно по три рази. В січовій Покровській церкві завжди знаходились чотири особливих станка, які козаки називали "бокунами", призначених для "стояння і сидіння" під час служби кошового отамана, військового судді, писаря і осавула.

Крім задоволення духовних потреб населення, храми виконували ще кілька важливих функцій у житті козацтва. Церкви на Запорозжі служили місцем, перед яким і в якому козаки проводили свої ради. Тут проходило обрання запорозького керівництва, зустрічалися високопоставлені гості, зачитувалися важливі укази і повідомлення тощо.

В запорозькій січовій церкві під святим престолом зберігалася скриня з військовими клейнодами, які виносилися звідти лише в особливих випадках, в тому числі під час обрання запорозького керівництва. Деякі коштовні речі старшини також зберігалися в церкві, у схованках.

Запорозьке керівництво, особливо в період Нової Січі, прагнуло зберегти свою автономію у вирішенні релігійних питань, що стосувались Вольностей Запорозьких. Досягненню цієї мети сприяли ті щедрі дари, які запорожці постійно давали на церкви і на утримання духовенства. Матеріально зацікавлені в підтримці дружніх стосунків

із Запорозьким військом, духовні особи, в тому числі і київські митрополити, досить помірковано ставились до управління Кошем церковною справою на Запорожжі.

Церкви і монастирі служили для запорожців і місцем, де повинні були відбувати покарання деякі злочинці (козаки, які довгий час гайдамачили). Інколи козаків, звинувачених в гайдамацтві, крадіжках коней, засуджували до покарання киями під шибеницею. Тоді товариші злочинця і священники мали право взяти його на поруки, зобов'язавшись відвести злочинця на покарання до монастиря.

Церква на Запорожжі була і місцем, де козаки, що вирішили стати побратимами, в присутності священника розписувались, що дають перед Богом клятву братерства. Для закріплення такої клятви запорожці цілували святий хрест і Євангеліє.

Запорожці, знаходячись в довгих походах, інколи не мали можливості задовольняти свої духовні потреби за допомогою священників, і тому обов'язки останніх часто виконували самі козаки. Зрозуміло, що це робилося з багатьма відхиленнями від канонічних православних норм, згідно розумінню козаків. Так, запорожці, що вмирали під час походів, не маючи поруч себе священників "сповідались Богу, Чорному морю і своєму отаману кошовому" [1]. У часи, коли Запорожжя спустошувала чума і духовенство частково вмирало, а частково розходилося, козаки змушені були ховати померлих без участі духовних осіб і самі інколи виконували функції священника.

Отже можна відзначити, що протягом XVI – першої половини XVII ст. Запорожжя стало не лише своєрідним резервуаром для найбільш активних представників різних прошарків тогочасного суспільства (і не лише українського походження). Не зводилась роль Січі й лише до суто військових функцій буферної зони, що прикривала південні кордони розселення східних слов'ян. В умовах національної бездержавності Запорозька Січ виступала й своєрідною переддержавою, репрезентуючи політичну волю українського народу на міжнародній арені, а також втілюючи в собі певний національний ідеал досконалої моделі державного організму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. В 3-х томах. – Львів: Світ, 1990. – Т.1. - 319 с.; Т.2. – 392 с.; Т.3. - 456 с.

УДК 34.03

ТЕРЕЩУК М.М., к.ю.н., старший викладач

Білоцерківський національний аграрний університет

ІСТОРІОГРАФІЯ ФОРМУВАННЯ ДУМКИ ПРО ЮРИДИЧНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ПУБЛІЧНОМУ ПРАВІ В УКРАЇНІ З 1991 ДО 2019 р.

У статті зосереджена увага на теоретичних основах (моделях), нормативних положеннях (конструкціях), засадах (гуманізм, справедливість) і практичних аспектах реалізації юридичної відповідальності в публічному праві у працях сучасних вітчизняних вчених-правників.

Ключові слова: юридична відповідальність, публічне право, юридична відповідальність у публічному праві, історіографія

Перманентна важливість усього спектра питань природи юридичної відповідальності, зокрема в галузях публічного та приватного права, зумовлена універсальністю й унікальністю цього правового феномена, практичним утіленням у ньому «вічних» цінностей права – ідеалів справедливості, свободи, рівності та гуманізму. Проблема юридичної відповідальності не втрачає своєї актуальності незважаючи на те, що вона є предметом дослідження вітчизняною наукою вже понад п'ятдесят років. Варто зазначити, що феномен юридичної відповідальності досліджується вченими різних галузей права, але залишається малодослідженим у межах як окремих галузей права, так і на рівні загальнотеоретичних уявлень про її функціонування в публічному праві в цілому.

На нинішньому етапі дослідження феномену юридичної відповідальності здійснюють К.В. Басін, Є.В. Білозьоров, В.Г. Гончаренко, Л.М. Кельман, М.І. Козюбра, Л.Т. Кривенко, С.Л. Лисенков, Л.Р. Наливайко, В.Ю. Орехов, О.В. Петришин, В.Ф. Погорілко, П.М. Рабінович, О.Ф. Скакун та ін.

Авторський колектив монографії «Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах» (2009 р.) [1] приділив увагу дослідженню удосконалення механізму правового регулювання взагалі та юридичної відповідальності зокрема. Дослідники наголошують, що в суспільстві, де відсутні справжні демократичні засоби реалізації юридичної відповідальності, стверджувати про гармонійний розвиток громадянського суспільства та правової держави є некоректним з наукового погляду та громадянської позиції.

У колективній монографії «Відповідальність у публічному праві» (2014 р.) розглянуто проблеми правової відповідальності в публічному праві. Досліджено питання теорії й особливості застосування норм кримінально-правової та адміністративної відповідальності. Проаналізовано такі види відповідальності як конституційно-правова, фінансова та інші [2].

На рівні дисертаційних досліджень вітчизняних науковців слід виокремити наукову працю А.О. Червяцовой «Конституційна-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект» (2004 р.). У ній обґрунтовано існування конституційно-правової відповідальності як самостійного виду юридичної відповідальності, визначено її місце в системі соціальної та юридичної відповідальності, окреслено коло суб'єктів і підстав такого виду відповідальності. Автор приділяє значну увагу складу конституційного правопорушення, особливостям конституційно-правових санкцій. Окрім того, нею розглянуто окремі процедури конституційно-правової відповідальності [3].

У дисертації О.С. Літошенка «Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності» (2005 р.) запропоновано визначення адміністративної відповідальності як правового інституту. Вчений встановлює її роль і значення в системі юридичної відповідальності в державі та формулює пропозиції нормативного характеру. Проаналізовано особливості адміністративної відповідальності, на підставі яких здійснено її відмежування від інших видів юридичної відповідальності, зокрема кримінальної. До того ж, О.С. Літошенко досліджує загальні закономірності розвитку законодавства України про адміністративну відповідальність, виявляє основні недоліки її чинної нормативно-правової бази [4].

Дисертаційна розвідка А.О. Осауленка «Нормативна конструкція ретроспективної юридичної відповідальності в публічному праві сучасної України» (2007 р.), присвя-

чена проблемі дослідження правової категорії нормативної конструкції ретроспективної юридичної відповідальності в публічному праві України. Автором формулюється визначення нормативної конструкції ретроспективної юридичної відповідальності, характеризуються її структурні елементи [5].

У дисертації В.Ю. Орехова на тему: «Санкції в праві як елемент правового регулювання та охорони суспільних відносин» (2008 р.) зроблено спробу обґрунтування санкції у праві як одного із засобів захисту та охорони суб'єктивних прав, визначено місце санкції в структурі правової норми, її різновиди та розкрито її особливе функціональне призначення. Також шляхом аналізу та співвідношення категорій «правова санкція», «право», «обов'язок» та «юридична відповідальність» встановлено самостійний характер кожної з них і визначено особливе призначення санкції, зокрема наведено умови правомірності застосування санкцій у процесі реалізації юридичної відповідальності [6].

Дисертацію Л.В. Белої «Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави» (2009 р.), присвячено системному дослідженню інституту юридичної відповідальності. Виокремлено й проаналізовано поняття, сутність, зміст, загальні риси юридичної відповідальності; досліджено процес становлення юридичної відповідальності як охоронного інституту держави. Зокрема визначається, що під категорією «юридична відповідальність» слід розуміти встановлені чинним законодавством негативні наслідки скоєного правопорушення, настання яких гарантується можливістю вживання до винної особи заходів державного примусу [7].

Таким чином, проблематика юридичної відповідальності в публічному праві не втрачає своєї актуальності й донині. Відсутні єдині підходи до розуміння поняття та функціонування юридичної відповідальності в публічному праві, а також її взаємодії з іншими правовими явищами. Не набули належного розвитку питання механізму реалізації юридичної відповідальності в публічному праві, а також взаємозв'язку юридичної відповідальності з санкціями, передбаченими нормами публічних галузей права. У цілому в окреслених вище працях юридична відповідальність розглядалася переважно як вид соціальної відповідальності, що визначає поведінку суб'єкта в межах галузевих юридичних наук у контексті конституційної, кримінальної, адміністративної та інших видів відповідальності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах / Н. М. Оніщенко та ін. / За заг. ред. Н. М. Оніщенко. Київ, 2009. 216 с.
2. Відповідальність у публічному праві: монографія / П. Андрушко та ін. / За заг. ред. І. Безклубого. Київ, 2014. 496 с.
3. Червяцова А. О. Конституційна-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Харків, 2004. 20 с.
4. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Київ, 2005. 21 с.
5. Осауленко А. О. Нормативна конструкція ретроспективної юридичної відповідальності в публічному праві сучасної України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2007. 18 с.

6. Орехов В. Ю. Санкції в праві як елемент правового регулювання та охорони суспільних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2008. 20 с.
7. Белая Л. В. Удосконалення інституту юридичної відповідальності як фактор формування демократичної, соціальної, правової держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». Київ, 2009. 20 с.